

M. PAULI JUUSTEN,
EPISC. QUONDAM AB.
**CHRONICON EPISCOPORUM
FINLANDENSIIUM,**
ANNOTATIONIBUS ET SYLLOGE MONU-
MENTORUM ILLUSTRATUM.

CUJUS
PARTICULAM XII,
CONS. FAC. PHILOS. R. ACAD. ABOËNSIS,
PRÆSIDE
**M. HENRICO GABRIELE
PORTHAN,**

ELOQ. PROFESSORE REG. ET ORD. R. ACAD. LIT. HUMAN.
HIST. ET ANTIQUIT. MEMBRO,

Publicæ bonorum censuræ submittit

SAMUEL GABRIEL MELLENIUS,
BOREA FENNO,

In AUDITORIO MINORI die XIII Dec.
A. MDCCLXXXVIII,

Horis ante meridiem confectis.

A B O Æ, Typis FRENCKELLIANIS.

THES. I.

Ars scribendi Alphabetica plurimis nominibus vehementer præferenda est Hieroglyphicæ, qua & veteres olim usi sunt, & hodie quoque nationes quædam utuntur.

THES. II. Repertorem Chartæ scriptoriæ, qua hodie utimur, maximis annumerandum esse humani generis benefactoribus, contendere haud dubitamus.

THES. III. Artis scribendi, sive Characteristicæ, universalis inveniendæ conatus, frustraneos merito pronuntiamus.

THES. IV. Artem Syllogisticam ad defendendas quidem veritates nonnihil prodesse, ad inveniendas autem nihil prorsus conferre, viri acuti recte docuerunt.

THES. V. Imperite valde agunt, qui in disputatione contra Scepticos id sibi demonstrandum sumunt, nostras ideas, rerum externarum accuratas esse imagines.

THES. VI. Auctores veteres Classicos, qui lingvæ tantum discendæ causâ tractandos esse putant, næ illi turpiter falluntur.

THES. VII. Facultati bene pronunciandi, quamvis futuri oratores operam imprimis navare debeant; tamen aliis etjam hominibus utilissimam eam esse, contendimus.

THES. VIII. Lingvæ & scientiarum culturam adeo arcto conjungi vinculo, merito statuimus, ut illæ quamdiu rudes manent, neque hæ excoli feliciter possint.

THES. IX. Verba Ennii: *qui sibi sapiens prodesse nequit, nequicquam sapit*, firmo niti fundamento, facile quisque videt.

THES. X. Scite Seneca: *male inquit vivunt, qui semper vivere incipiunt*.

sim cœpisse existimes? Non tamen eodem quo nunc sita est loco, sed paullo superiore, ad templum S. Mariæ Råndâmâkiense propius, (in vicinia veteris domus Episcopalis, ubi minor amnis in Auram influit), rudimenta hæc novæ Urbis posita fuisse, verisimile videtur; unde post hodiernum Templum Cathedrale conditum, incolæ sedes suas porro transtulerunt.

THOMAS.

(x) Hujus vitam exhibet etiam VASTOVIVS l. c. (Ed. Col. p. 79; Ed. Benz. p. 74 sq.), sed & mancā valde, & erroribus fœdam.

Gente *Anglum* fuisse noster docet. Id unde didicerit, nescire sese testatur Nob. LAGERBRING (l. c. II, p. 462 not. (2)); sed facile erat videre, ex Prædecessorum suorum traditione, nostrum hausisse. Quare in *Fragm.* etiam *Palmisköldiano* Thomas hicce vocatur *Anglicus*. Cfr. supra p. 151 sq.

(y) Similiter in *Fragm. Palmisköldiano*, legitur: de *Ordine Fratrum Prædicatorum*. Mature igitur hunc Ordinem etiam in Svecia sedes fixisse, vel hinc constaret; nisi dubium alicui videri posset, annon ante adventum suum in Sveciam, familiæ Dominici adscriptus fortassis noster jam fuerit? Nam post fugam demum ex Finlandia, sedemque Episcopalem relictam, ad Monachos se aggregasse, cum verbis Auctoris convenire non videtur? Quum Canonicum antea fuisse Upsaliensem mox addatur, ac libris, Sigtunensium Fratrum auxisse Bibliothecam, idem reperitur; inter hos olim vixisse, non improbable videatur. De tempore advenientium ac primas in Svecia sedes na-

ctorum Fratrum Prædicatorum, adeo cæterum anceps atque parum hactenus explicata est controversia, ut hoc loco illam extricare non aggrediamur; quod neque institutio permittit. Cfr. LAGERBRING l. c. II p. 443 sqq., & A CELSE p. 56, n. 7; p. 68, n. 3; p. 60 n. 1; & 12 (nec non p. 75, n. 1).

Æque parum illustrare valemus, quod addit Auctor, prius *Canonicum* fuisse *Upsalensem*; de cuius dignitatis illis temporibus ratione cfr. quæ supra observavimus p. 168 sq. *Capitulum* quoddam ante *Canonicorum secularium* legitimam institutionem, *Upsaliæ* jam fuisse, etiam ex literis discimus Papæ *Innocentii III ad Archiepiscopum Lundensem*, a. o 1207 datis, unde hæc verba exhibet A CELSE (p. 50 n. 12): *Tam per literas tuas, quam — Svercheri Swethiæ Regis illustris, & venerabilium fratrum suffraganeorum, & dilectorum filiorum* "Capituli Ecclesiæ Upsalensis" — — — *accepimus &c.* Qualem Capitularem, nostrum quoque fuisse, a vero haud abhorret.

Quo anno *Thomas* noster ad munus Episcopale admotus fuerit, & a quo constitutus atque in Fenniam missus, pariter hodie ignoramus. Anno jam 1209 factum esse Episcopum, existimat BENZELIUS (*Annott. in Vassovii Vit. Aquil. p. 61*); cuius assertionis inde pendet firmitas, si de *Thoma* nostro agere putandæ sint litteræ Papæ *Innocentii III*, ad *Andream Archiep. Lundensem* datæ, de quibus mox disputabimus? MESSENIUS *Thomam* a. demum 1220 Episcopi dignitate auctum fuisse dicit (sc. IX p. 64); quod quibus nixus statuat rationibus, non significat.

Illegitimo thoro natum hunc fuisse Episcopum (27), præeunte BENZELIO (l. c.) existimat LAGERBRING (P. II p. 237 1q); cfr. A CELSE p. 52 n. 16. Pendet hæc res ab interpretatione Bullæ Innocentii Papæ III, datæ a. Pontificatus XII (a. 1209) ad *Andream Archiepiscopum Lundensem*; quam a BALUZIO editam (Epp. Innocentii III L. XII, Ep. 102, T. 2, p. 361) primus ad nostrum traxit BENZELIUS. Nomen quidem Episcopi in literis Pontificis non exstat; neque *Finlandiæ* in illis mentio fit, sed *Fialandiæ*: quod vocabulum corruptum esse, neque de alia terra quam *Finlandia* nostra intelligi posse, BENZELIUS judicat. Verba ipsa, (quantam illorum partem, ex *Baluzianis* exscriptam nobis dedit l. c. not. (3) Nob. LAGERBRING) exhibere necesse duximus: *Episcopo ejusdem terræ* "postquam in propagatione Catholica fidei cursum suum ibidem legitime consummavit", *ad celestis remunerationis brabeum evocato, nullus est ei hactenus substitutus. Nam cum propter novellam plantationem & ejusdem regionis hominum pertinaciam, ac "loci etiam intemperiem", electus ibidem non ad honorem assumptus, sed expositus martyrio reputetur, nullus fere "ad illius sedis regimen" aspirat."* Lubentes fatemur, verbum *Fialandiæ*, quod corruptum esse facile patet, in nullum aliud commodius commutari atque corrigi posse videri, quam si *Finlandiæ* legendum esse asseramus; nec talis corruptio hujus nominis insolita est, quippe cum v. g. in *Breviario Arosiensi* (Basil. 1513 typis impresso) quoties in Festo S. *Erici* & S. *Henrici* mentio patriæ nostræ

Z 2

fit,

(27) Sc. aut *Spurium* fuisse, aut *Sacerdotis filium*, aut parentibus natum quorum nuptiæ, sive intra gradus prohibitos contractæ sive benedictione sacerdotali non confirmatæ fuerunt: nam hæc omnia vitia ejusdem haberi generis voluit Pontifex Romanus. Cfr. LAGERBRING P. II p. 423 1qq.; A CELSE p. 67, n. 3.

fit, semper *Finlandiam* scribi videas. Sed fatendum simul est, vocabulum *Finlandia* illo ævō non de nostra hac solum usurpatum fuisse patria; ac etiam interdum de *Wendorum* terra adhiberi consueſſe. Exempla hæc apponemus: ERICUS OLAI (Ed. Meſs. p. 102, Ed. Locc. p. 55) *Dicitur, inquit, in Chronico Danorum, quod Canutus Rex Danie Walde- mari filius, vicerit Finlandiam anno Domini MCXCII; &c.* Quo loco auctorem Chronici illius Danici *Finlandiam* pro *Wendia* vel *Venedia* scripſiſſe, dubitare nemo poteſt, qui de eadem R. Canuti expeditione quæ alii dicunt, contulerit (28). Neque noſtram fuiſſe *Finlandiam*, ſed *Wendiam*, *i. Vindiam*, *Vindlandiam*, in quam R. Norwegiæ *Olaum* S. lim exſcenſionem feciſſe, quamque bello vexaſſe, narrat STUR- LONIDES, (*Hiſt. Norv.* Ed. Peringſk. T. I p. 380 ſq. Ed. Schön. T. II, p. 7 & 8), ad eum locum ſponte fatetur SCHÖ- NINGIUS. In Venedicas igitur terras, æque ac in Eſtoni- am, cum Dani iis temporibus imperium ſubinde exercu- erint; videndum eſt, annon ad eorum potius locorum Episcopum aliquem, Papæ ſpectare Epistolam, quam ad *Thomam* noſtrum, iudicandum ſit? Quod rerum Slavica- rum peritioribus diſquirendum relinquimus. Minus ſa- ne videtur nobis veriſimile, & *Thomam* ab anno uſque

1209

(28) *Chronicon Sialandiæ* ab ARNA MAGNÆO, Lipſ. 1695 editum (a LANGEBEKIO *Scriptor. Rer. Danicar.* T. II recuſum) p. 48 (Lan- geb. p. 622) habet: *Æo MCXCI Expeditio ad Finland (per Canutum Regem), quæ devicta eſt a Danis.* Cum quo alia Chronica vetuſta concinunt. Cfr. LANGEBEK l. c. T. I p. 164, 242, 253; T. II p. 271. Quæ verba de expeditione ejuſdem Regis *Wendica* agere, Hiſtorici ſa- gaciores & Dani & Sveci conſentiunt. Vid. GRAMIUS ad MEURSI *Hiſt. Dan.* p. 360; MESSENIUS *Sc. T. XII* p. 107; BENZELIUS *Annott. ad Va- ſtov.* p. 17; LAGERBRING II, p. 201 ſq. Similiter illam *Vinlandiam*, in quam *Legationis officium*, Balduino de *Alna* Episcopo Semigallienſi, conceſſit Papa Gregorius IX, in patria noſtra quæri non debere, res ipſa docet. Cfr. GRUBERI *Orig. Liv.* p. 269 & 183.

1209 ad a. 1248 hic sedisse Episcopum, & ejus ordinandi curam, (inprimis si Monachum Sigtunensem & Capitularem Upsalensem fuisse non negamus), *Lundensi* potius commissam fuisse quam *Upsaliensi* Archiepiscopo, ad cujus Dioecesin Finlandia utique pertinuit; ac Monachum (si vere noster) *Dominicanum* (qui Ordo a. demum 1215 in Concilio Lateranensi a Papa *Innocentio III* (aut potius a. 1216 ab *Honorio III*), confirmatus fuit, anno jam 1209 Finlandensi admotum fuisse Episcopatu, absonum est. Credasetiam, de hominis *Angli* natalibus, non tam facile quam de indigenæ notæque nascendi sortis, in ultimo septentrione fuisse dubitationem subortam? Verum quidem est, quæ de *novellæ ecclesiæ plantatione*, de *hominum barbarorum pertinacia*, ac de *loci intemperie* Epistola Papæ commemorat, ad Finlandiæ nostræ eo tempore conditionem optime quadrare; sed de *Wendis* non minus vere dici, nemo puto dubitabit? Miror autem, Nob. LAGERBRING (l. c.) ex iisdem his literis Papalibus, de *Thoma* nostro explicatis, collegisse, *longo post cædem b. Henrici intervallo nullum in Finlandia Episcopum fuisse constitutum*, adeoque *Thomam* nostrum hinc *primum censendum esse Finlandensem Episcopum*. Mihi quidem contrarium plane ex verbis Pontificis, si quidem ad nostrum pertinere credere queam, effici posse videatur. Mentio enim fit *Episcopi ejusdem terræ* (Finlandiæ); qualem non fuisse *Henricum*, Upsaliensis Ecclesiæ Præsulem, omnes fatentur (cfr. supra p. 147); de *Sede* Episcopali vacante, atque antea jam instituta, *ad cujus regimen nullus fere adspirat*, ac de Anistite in mortui locum *substituendo*, aperte agitur; non de nova nunc demum Episcopa instituenda. Sed non placet his diutius immorari. Hoc sane non animadversurum spero neminem, hujusmodi conclusiones atque ratiunculas, ad Auctoris nostri de *Rodulffo & Folqui-*

no Ecclesiæ Fennicæ, ante *Thomam*, Antistitibus narrationem rejiciendam, traditionisque veteris auctoritatem infirmandam, haud sufficere (29). Simul autem lubentes fatemur, *Thomam* tamen primum esse, quem a Pontifice Romano Finlandensis nomine Episcopi appellatum, idoneis hodie doceri testimoniis atque monumentis possit.

Magnis *Thomam* nostrum de confirmanda, augenda & defendenda Ecclesia Fennica meritis (pro ratione temporum) eminuisse, negari nequit. *Ecclesiam ei commissam de novo ad agnitionem venisse veritatis*, testimonio nixus Archiepiscopi Upsalensis, Papa Honorius III, in Literis ad nostrum Episcopum a. 1221 datis, asserit (30); crevisse insigniter (opera hujus Episcopi) *in eisdem partibus fidem Catholicam, & Finlandensem Episcopum in Finlandia & terris vicinis (Tavastia & Carelia?) magnum populum ydolatrie cultui servientem, euangelizando nomen Domini nostri Jesu Christi, de novo acquisivisse*, Papa Gregorius IX, binis Epistolis a. 1229 datis (31), testatur; qui idem *Paganos Fennos fuisse de novo per eum conversos*, alia Bulla, eodem anno data, confirmat (32). Omnes nempe Bullas hasce Papales ad nostrum spectare *Thomam*, valde videtur verisimile; unde anno quidem jam 1220 ad Episcopalem ad-

(29) Adde quod supra, p. 105, ex literis Papæ Gregorii IX, a. 1229 ad Episc. Lincopensem &c. scriptis, eliciimus argumentum: in quibus *Cathedralem Ecclesiam & Episcopalem sedem* ante hujus Episcopi tempora in Finlandia existisse, aperte significatur; quas ad locum jam transferendi commodiorem, a Papa veniam petierat.

(30) Vid. supra p. 106, not. (76).

(31) Vid. supra p. 101 & 105.

(32) Vid. supra p. 107.

admotum fuisse dignitatem, MESSENIO non inviti largimur. Quumque a vicinis barbaris Ecclesia sua vehementer affligeretur, scita effecit diligentia, ut Pontifex Romanus suam, temporibus illis gravissimam, interponens auctoritatem, *sub protectione Apostolicæ sedis & sua Episcopum, Clerum & Populum Finlandensem* reciperet, atque *molestatores eorum per censuram ecclesiasticam compesci* juberet. (33). Cum porro hostium sævissimorum furorem Mercatores *Wisbyenses, Lubecenses ac Rigenſes*, (quos mercaturam magnam atque quætuosam seculi XIII initio cum accolis Sinus Fennici fecisse apparet), turpi ardentis lucris studio alerent, *in armis, equis, navigiis, victualibus & aliis mercimoniis* iisdem subvenientes, atque ferrum, arma & ligna iis apportantes (prædam quoque Christianis ereptam a piratis cõmentes?), Episcopi nostri opera & sollicitationibus factum est, ut Pontifex, benefica admodum Fennicam Ecclesiam cura complexus, ferociam barbarorum compescendi non imprudenti capto consilio, hæc cum hostibus Ecclesiæ a Mercatoribus Christianis factitari commercia, severe prohiberet (34); si non optatissimo, at neque nullo tamen, ut putamus, successu. Quin *Militibus quoque Christi in Livonia*, Papam injunxisse reperimus (35), ut *ad provinciam Finlandie, pro defendenda* novel-

(33) Vid. supra p. 101, not. (71).

(34) Pertinent huc, 1:º Bulla Papæ *Honorii III*, paullo ante commemorata, *Laterani Id. Januarii, Pontificatus anno V* data (13 Jan. 1221), de qua cfr. supra p. 106 not. (76); 2:º *Gregorii IX*, data *Perusii X Kal. Februarii Pontificatus anno II* (23 Jan. 1229), supra p. 101 recensita; 3:º *Eiusd. ibid. eod. anno, XIV Kalend. Marcii* (16 Febr. 1229) data, supra p. 102 not. descripta; 4:º *Eiusd. ib. Id. Januarii, Pontificatus III* (9 Jan. 1230) data, supra p. 101 sq. indicata, de qua cfr. etiam A CELSE p. 63, n. 7.

(35) Vid. supra p. 102 not.

*novella plantacione ad Christi fidem in ea noviter conversorum, contra infideles Ruthenos accedentes, "cum consilio Finlandensis Episcopi, qui assumpsit in premissis partibus negotium fidei ex animo prosequendum", defensionem eorum insisterent viriliter & potenter: quod consilium, eventu licet sperato, ut videtur, destitutum, nostri iidem Thomæ studio impigro Ecclesiam confirmandi suam, deberi, non temere existimes. Quem non docendo tantum, sed vi quoque & armis, S. Henrici insistentem vestigiis, gregem suum auxisse, a moribus temporum haud abhorret; licet nec quibus copiis undeque ductis usus sit, nec quas inprimis Finlandiæ partes Ecclesiæ suæ adjecerit, doceri hodie possit: nisi de Tavastis in ovile suum compellendis inprimis laborasse, ex Literis Papæ Gregorii IX, Lateran V Id. Decemb. a. XI (9 Dec. 1237) datis, de quibus supra (p. 100 sq) egimus, colligas, ubi mentio fit *novellæ Ecclesiæ Dei plantacionis de Tavastia*? Neque absurde originem Coloniarum quarundam Svecicarum, in remotioribus maxime Nylandiæ partibus collocatarum, ad hæc tempora referas? Zelo quidem atque diligentia sua, Thomam nostrum, secundum dici Ecclesiæ Fennicæ fundatorem meruisse, negari nequit. Ad illam vero promovendam Tavastorum conversionem, quæ victricibus R. Erici XI armis (Birgeri Jarli ductu per hanc provinciam motis) debetur, nostrum maxime contulisse Episcopum, quod suspicatur JOHANNES MAGNUS (36), ac fidenter asserit VASTOVIVS (37), eo affirmare minus audemus, quo apertius rationi temporum repugnat; quæ anno ante Birgeri expeditionem, Thomam, ex Finlandia profugum Wisbyæ mortuum fuisse, ut mox ostend-*

(36) Gothor. Sveonunæque Hist. L. XIX, C. xv.

(37) Vit. Aquil. in vita Thomæ.

stendimus, docet. Quo ineptius VASTOVIVS, sanctitatis laudem nostro vindicaturus, illum, *quam verbo exemploque Tavastis instillabat fidem, sanguine demum proprio per martyrium fuso consignasse, ab infidelibus immaniter trucidatum*, comminiscitur. Superiora tamen nostri molimina, irritatam inde atque exasperatam barbarorum ferocitatem, & assiduas acris indefessique viri sollicitationes, ad belli Tavastis inferendi incitandum consilium non parum contulisse, facile credimus.

Inter reliqua favoris documenta, quæ a Romano Pontifice noster expertus fuit, liberalitatem etiam referre solent, qua *Lucos & delubra deputata olim ritibus paganorum, quæ de novo per eum conversi ad fidem, Ecclesiæ suæ, voluntate spontanea contulerant, ipsi Ecclesiæ*, (petente Episcopo) *auctoritate Apostolica confirmavit* (38). Nempe ne quis terras non Episcopo privatim, sed in publicum Ecclesiæ usum donatas, auferre olim auderet, Papæ auctoritate (qui supremum bonorum ecclesiasticorum tutelam sibi asseruit) donationem communiendam esse iudicavit: cujusmodi precibus non solebat curia Romana repugnare (39). Caterum earundem terrarum partem aliquam non multo post ab Episcopo nostro esse

A a

Ca-

(38) Bulla Papæ Gregorii IX data est *Perusii II kal. Febr. Pontificatus anno II* (31 Jan. 1229); vid. supra p. 107 (Cfr. A CELSE p. 62, n. 6), ubi simul quid *delubra* in hac Bulla commemorata significare nobis videantur, indicavimus. Annum 1228 huic Bullæ assignant SPEGEL *Christel. Bewis til Bist. Chrónikan*, p. 150, & *Acta Upsal.* anni 1725 p. 62, (quibus locis Bulla ipsa legenda exhibetur), eorumque ductum secuti alii.

(39) Cfr. LAGERBRING P. II p. 347 sqq. Nostrium autem quod hinc avaritiæ taxat RHYZELIUS (l. c. p. 328), & artificii *Episcoporum Catholicorum* solennis, agros & prædia ad se trahendi, mirum videri

Capellano suo *Wilhelmo*, sive in privatam sive in Ecclesie suae publicum usum donatam, ex superstitionibus adhuc ejusdem literis constat; quas auctoritate Pontificia etiam illas fuisse confirmatas, ex conservato hodieque Bullae Papalis apographo discimus (40).

Ma-

possit: nescio enim cui potius quam Ecclesiae usui haec terrae vindicari deberent? modo consensu id fieret summi imperantis, quem neque hic defuisse credas.

(40) Duplex literarum Thomae Episcopi hic commemoratarum, in *Registro Ecclesiae Aboënsis* occurrit exemplum; alterum Fol. 102 (plenius atque accurratius, ut videtur), alterum Fol. 103. Illud secutus est SPEGEL, qui l. c. typis exprimendum curavit; hujus habuisse apographum Nob. LAGERBRING, ex l. c. p. 349 not. (4), & p. 461 discimus. Vocatur autem Thomas in posteriore hoc exemplo *Finnensis Aboënsis* (*Episcopi* vocabulum excidit) manifesto sphalmate vel glossa. In priore exemplo praeter terram in parrochia de *Masfu*, adjicitur etiam medietas cuiusdam insule quae *Taippale* dicitur, quae verba ex altero exemplo absunt. Utrumque ostendit vidisse Thomae Episcopi *Wexionensis*, scriptum apud Ecclesiam Nummis Aboënsis Dyocesim, anno Domini 1351, in crastino S. Vincentii Martiris: ita tamen, ut ex diversis ejusdem autographis haec fluxisse apographa, aperte pateat. Utrum Ecclesiae cui praefuit ille *Wilhelmus* (quem Thomae nostri populum, nescio quo argumento, nisi sola forsitan conjectura ex nomine suo ducta, nituntur? SPEGEL *Chr. Episc. P. II* p. 388, & RHYZELIUS l. c. faciunt) *Nousensi* haec donatio facta sit, an in privatam hominis usum, dubium videri queat. Nam in litteris Papae Gregorii IX, dat. Anagninae XIII Kal. Novembris, Pontificatus anno VI (20 Oct. 1232) dilecto filio *Wilhelmo* presbitero, Rectori ecclesiae Sanctae Marie de *Nousia*, *Finnensis dyocesis*, scriptum legimus: terram de *Masfu*, quae dicitur *Lunda*, quam venerabilis frater noster N. episcopus *Finnensis*, capituli sui accedente consensu, ecclesiae tuae pia & provida liberalitate concessit, prout in litteris exinde confectis dicitur plenius contineri, sicut eam juste possides & quiete, tibi & per te ipsi ecclesiae, auctoritate apostolica confirmamus &c. Habentur haec Litterae in *Registro Eccl. Aboënsis* Fol. 102; cfr. A CELSE p. 66, n. 21, ubi male legitur Pastor *Masfoënsi* pro *Nousensi*, & mentio dimidii insulae *Taippalae* (leg. *Taippale*), quae apud Nob.

Majoris vero moliminis memoriaque dignius fuit consilium, quod hunc eundem agitasse Episcopum novimus, *Sedis suæ Episcopalis ex loco priore minus ydoneo ad alium competenciolem transferende*: cuius rei veniam cum a Romano petiisset Pontifice, hic non temere tantam rem, neque nisi post opportunitatem locorum diligenter exploratam, suscipiendam ratus, *Episcopo Lincopensi, Abbati de Gutlandia & Præposito de Wisby mandatum*

A a 2

tum

LAGERBRING l. c. p. 349, not. (4), per errorem typographicum scribitur *Laipala*) temere inseritur, cuius Papa in his literis omnino non meminit). Ex quibus litteris patere sane putes, ecclesiæ Noufensi hoc datum fuisse donum. Litteræ autem ipsæ Episcopi, nuper allatæ, ecclesiæ nullam injiciunt mentionem; quibus quæ adjunctæ in *Registro Eccl. Aboënsis* Fol. 102 reperiuntur (quarumque fidem itidem *Thomas* ille *Episcopus Wexionensis* suo testimonio munivit) Litteræ Magni Episcopi Aboënsis, adhuc clarius *Wilhelmo* privatim hoc donum traditum fuisse, demonstrare videntur. Tales autem sunt: *Universis presentes litteras visuris vel auditoris Magnus Dei gracia episcopus Aboënsis salutem in Domino sempiternam. Noveritis Nos litteras felicitis recordationis Thome, quondam Aboënsis episcopi vidisse sub hac forma: (sequuntur Litteræ Thomæ, jam a SPEGELIO exhibitæ; deinde pergit:) Et quia heres predicti cappellani super confirmatione donacionis predictæ nobis institit, rogans: quatenus nos eandem donacionem dignaremur confirmare, Nos inspecta donacione prefata predecessorum nostrorum (an predecessoris nostri?), nec non confirmatione eorundem (forte ejusdem?) ipsam (ipsi?) cum ratione confirmationis [E] sepeditæ, cum etiam propter meritum Wilhelmi heredis cappellani supradicti, cum ipse temporibus domini Johannis, bone memorie predecessoris nostri, quandam mansionem quæ Saris vocatur, ecclesiæ nostre Aboënsi contulerit, sepeditam donacionem predecessoris nostri auctoritate qua fungimur confirmamus. Datum in Custu anno Domini MCCXCV, die Lune proxima ante festum Sancti Martini. Eandem tamen donacionem speciare videntur & hæ Episcoporum Thomæ & Magni litteræ, & confirmatio Papæ? Quare etiam vitio laborare anni notam, vel litteris Thomæ nostri (a. 1234), vel Bullæ Pontificis (Pontificatus VI, a. 1232, in *Reg. Ab.* ad marginem adscriptum legitur 1234, utriusque puto loci conciliandi consilio) subiectam, existimes? Nam illas hac fuisse priores, necesse est?*

tum dedit, ut *iniquista super hoc diligencius veritate, si rem invenirent ita esse, cum consilio ejusdem Episcopi & Clericorum suorum transferrent auctoritate Papali Sedem sandem ad locum in eadem Dyocesi magis aptum* (41). Quid hi præstiterint delegati, nescimus; sed probasse tamen consilium Episcopi, ex mutato, utique postea, loco Templi Cathedralis probabile fit: licet quid *Thoma* nostro sedente Episcopo, in hoc negotio præterea actum sit, prorsus ignoremus (42). Cæterum ex Bulla Pontificis neque unde translatio suscipienda esset, neque quorsum? discimus; neutro nempe loco nominato. Nimis autem præcipitanter ex hac Bulla concludit ÖRNHJÄLM (l. c. p. 464, cfr. p. 391), adstipulatores magnæ nactus auctoritatis (43), translationem hanc sedis Episcopalis eodem anno, imo die (23 Jan.) revera perfectam fuisse; eoque nomine reprehendit JUUSTENUM nostrum & MESSENIUM, qui anno demum 1300 contigisse narrant. Bulla enim ipsa docet, non approbasse adhuc eo anno (1229, vid. A CELSE p. 62 n. 3) simpliciter Papam Episcopi nostri consilium, sed examini atque iudicio *Episcopi Lincopensis, Abbatis de Gutlandia & Præpositi de Wisby* rem subiecisse: præterea aut tantam molem, quantafuit Templi Cathedralis-

(41) Supra jam docuimus (p. 104), non esse nisi unam Bullam Pontificiam (die 23 Jan. 1229 datam) ex qua duas fecit Nob. A CELSE p. 62, n. 3 & 4. Ipsa verba hujus Bullæ, quibus Papa plenam *Episcopo Lincopensi* &c potestatem concedit de tota re statuendi, satis ostendunt, alia præterea Bulla quadam Pontificia confirmatoria opus non fuisse; quæ neque reperitur.

(42) Utrum delegati a Papa triumviri, ipsi ad Finlandiam profecti sint, (locorum opportunitatem suis oculis exploraturi, quæ mens Pontificis fuisse videtur), nec ne? penitus nos latet. Quo anno Templi Aboënsis prima jacta sint fundamenta, similiter nescimus.

(43) LAGERBRING l. c. P. II p. 461, sed cfr. p. 797. Vid. RHYZELIUS l. c.

thedralis, hic Aboæ in terra parum culta, paupere atque nuper ad Christianam fidem adducta, celerrime fuisse exstructam, aut ante hoc ædificium perfectum Episcopos priore Templo Cathedrali relicto ad novum locum migrasse, non est probabile; neque otio *Thomam* nostrum abundasse, neque pacatissimam Ecclesiam fuisse, supra vidimus (p. 100 — 104). Nisi ex loco nunc incognito, ubi hætenus Episcopus habitaverat, (forte *Nousis*), tum primum sedem Episcopalem ad Råndâmåki fuisse translatam suspiceris (44)? Chronici certe nostri constat fide, (quam *Fragm. Palmsköldianum* fulcit) Episcopos tres, proximos *Thomæ* successores, in Råndâmåki (i. Templo S. Mariæ Råndâmåkiensi) fuisse sepultos; unde certissimo patet argumento, Cathedralem dignitatem interim ibi mansisse.]

(z) Quamdiu *Wisbyæ* commoratus sit, quove anno ex Finlandia profugerit, nescimus. Credas tamen nonnisi anno ante mortem proximo (1247) contigisse; quo ipso mortuum jam fuisse, MESSENIUS Scand. T. X p. 9 statuit, in *Chron. Episc.* (p. 106) nostri auctoritatem recte secutus. Cum doceat nos A CELSE (p. 70, n. 18) *Wilhelmum Sabinensem*, Legatum Pontificium, diplomate, XII Kal. Mart. Pontificatus Innocentii IV anno V (18 Febr. 1248) *Skeningie* dato confirmasse domum librorum, quibus *Thomas Episcopus Aboënsis* Bibliothecam Prædicatorum *Sigtunensium* locupletaverat; jam tum nostrum in Sveciam rediisse spemque suæ hic locorum ecclesiæ per se tuendæ

A a 3

dæ

(44) Cfr. supra p. 105, not. (74) & (75). Nec nihil favet huic hypothese, quod Rector (Pastor) Ecclesiæ *Nousensis* simul esset Cappellanus (Hof-Prædicator) Episcopi? Credas utique Episcopum ibi sedisse? sed nulla hujus rei in vetustioribus nostris monumentis occurrunt vestigia,

dæ ornandæque amisisse, conjicias? Ejus tamen, officii-
que & curæ suæ penitus oblitum haud fuisse, ex aliis
colligi ejusdem *Wilbelmi Sabinensis* literis possit (siqui-
dem Episcopo nostro monente atque suadente editas es-
se credas?), *Wisby nomis Junii Pontificatus Domini Inno-*
centii Pape IV:ti anno V (5 Junii 1248) scriptis, quibus
venia conceditur Clericis Aboënsis dioecesis, testandi bona sua
hæreditaria monasteriis (his eas verbis recenset A CELSEL. c. p.
73, n. 24); quia tamen non eandem prorsus sententiam
fundere videtur exemplum literarum, eodem loco die-
que, ab eodem *Wilbelmo* datarum, quod in *Registro*
Ecclesiæ Aboënsis (Fol. 46 sq.) habetur, verba ipsa inde
transcripta subijcere visum fuit (45).

Cæ-

(45) "Ut de bonis vestris, que vobis in hereditate vel artificio
"eum eciam doctrina, ex concessione alicujus consanguinei vel amici
"vestri, habentis tantum ad vos & non ad ecclesias vestras respectum
"proveniunt, libere vestrum quilibet testari possitis, auctoritate vobis
"qua fungimur apostolica concedimus facultatem: nichilo minus sub
"anathematis vinculo prohibentes, ne episcopus, qui pro tempore fu-
"erit in ecclesia Finlandensi, vos vel vestrum aliquem, super rebus
"quas vestro vel ecclesiarum vestrarum nomine possidetis, ullo unquam
"tempore indebite audeat molestare." Nulla hic *Monasteriorum* mentio
fit (qualia in Fennia quidem nondum fuisse, credimus), aut bonorum
iis donandorum. Potius credas, Episcopum *Thomam* metuisse, ne Cle-
ricis Finlandensibus, qui (vel hæreditate, vel suo aliorumve munere)
bona quædam *privatim* acceperant, vel ipsi acquisiverant, jus eadem
testamento in alios libere transferendi, olim privarentur, eaque omnia
ad *ecclesias suas* pertinere, judicaretur; ac ne Episcopus olim aliquis
in hæc vel privata sacerdotum vel publica ecclesiarum suarum bona, domi-
nium sibi atque dona revocandi potestatem arrogaret? Vel num creden-
dum est, ab ipso *Thoma* nostro tale quid fuisse tentatum, atque con-
tra simile periculum Clericos voluisse suos in futurum muniri? Non
videtur.

Cæterum fugam Episcopi nostri non obscure prode-
re, putamus, opes Svecorum in his oris, resque Eccle-
siæ Fennicæ, nondum fuisse firmissimas, atque loca in-
primis munita, in quibus Barbarorum irruptiones time-
re necesse minus esset, defuisse? De hostibus ipsis, quo-
rum furori eripere sese coactus fuit, supra satis diximus.
Ad Monasterium autem *Fratrū Prædicatorum*, e quo-
rum ipse erat Ordine, Wisbyam se recepisse noster vi-
detur; apud quos a. 1248 diem suum obiens, vitæ labo-
riosa & agitata placidam invenit quietem. De anno
mortis, præter Auctorem nostrum (cui concinit *Fragm.*
Palmisköldianum) dubitare nos nec alia sinunt antiquo-
rum Monumentorum testimonia (46); adeo ut VASTO-
VIUS audiri minime debeat. Ad *Dominicanos* vero *Wis-*
byenses sese contulisse (47), auctoritate *Fragmenti Palm-*
sköldiani confirmari videtur; quod de nostro habet:
Thomas Anglicus, de Ordine fratrum Prædicatorum, "Wis-
by resedit tamen propter Anglicos", illuc se transtulit -
(propter?) *Curonum & Ruthenorum furorem; ibi obiit*
anno Dni MCCXLVIII:o & in summo choro apud eosdem
sepelitur. Quo loco, licet aut corrupta sint, aut difficil-
lima intellectu verba illa, *Wisby resedit tamen propter*
Anglicos, interim in Choro templi ad *Ordinem* aliquem
aut

(46) *Incerti Scriptoris Sveci Chronicon Rer. Sveogothicar.* ab
OL. CELSIO editum (Ups. 1705, 8:o) p. 6, reperiundum etiam in
LANGEBEKII *Scr. Rer. Dan.* T. IV (vid. p. 594). Cfr. LAGER-
BRING l. c. p. 462, not. (2).

(47) Cfr. MESSENIUS Sc. T. X, 9. Habuisse hos Wisbyæ Monasteri-
um celebre, docent RHYZELIUS *Monast. Sv.* p. 156, WALLIN *Gothl.*
Saml. p. 4; cfr. VASTOVII *Notit. Monasteriorum, Viti præmissam*, ac
inprimis *Append.* (Ed. Col.) p. 177, ubi Bullam Papæ *Innocentii IV* exhi-
bet, "*Priori ac Fratribus Ordinis Prædicatorum de Wisbii, Lingacopæ,*
Dioc. per Gothlandiam, dat. Anagninæ IX Cal. Octobris, anno primo (23
Sept. 1243) Cfr. A CELSE p. 67, n. I.

(aut *Communitatem* s. *Confraternitatem*, gilde?) pertinentis, fuisse sepultum, atque apud eundem ante *resedisse* (habitasse, quod tamen nonnisi de ultimo vitæ suæ tempore intelligendum esse, aliunde satis constat), manifestum est. Num peculiarem quandam Societatem, suo templo instructam, *Gens Anglica* hoc tempore in urbe Wisbyensi, mercatura florentissima celebri, habuerunt, ad quos populares suos noster confugit? Aut nonne credendum potius est, primos Fratres Prædicatores, qui Ordini suo sedem in Gotlandia stabilem comparaverant, ex *Anglia* oriundos fuisse, atque hinc Monasterii hujus fratribus nomen *Anglicorum* hac ætate adhæsisse? Definire tamen nihil valemus.

B E R Q, I.

(aa) *Cancellarium* R. Erici Secundi (legendum videtur *Undecimi*, *Erici Filii*; ex male intellecta numeri nota, II pro XI, (2 pro XI) natum errorem existimes? (48)) fuisse, etiam aliunde constat (49): qua vero cognatione laudatum illum Regem noster contigerit, nunc quidem sci-

(48) Nulla enim ratio excogitari potest, cur *Secundus* appelletur? cui *Ericum* certe Sanctum, ejusque nepotem *Ericum Canuti*, in imperio præcesisse, ignotum esse potuit nemini.

(49) De *Cancellariorum* Regiorum his temporibus dignitate agit, nec paucos illorum enumerat VON STIERNMANN in eorum illo Indice (*Sörtekn. uppå Herrar Sweriges Rikes Cancellarer &c*) quem adjecit PETRI ANDRÆE NIGRI (Swart) *Historiæ Veterum Episcoporum Arosiensium*, a se editæ, p. 80 sqq. Inter hos *Beronem* nostrum *Cancellarium* fuisse R. Erici docet annis 1222, 1240 & 2249; ex monumentis sine dubio, quibus, per hos annos editis, nomen ejus, cum muneris adjuncta mentione, insertum reperitur? quæque hinc fidem Autoris nostri pulcre confirmant.